

**6^ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία»
Αθήνα, 1-3 Νοεμβρίου 2007**

Ανοικτή συζήτηση

Θέμα: Αρχές της Ορολογίας – Προσαρμογή των Διεθνών Προτύπων για την ελληνική γλώσσα

Συντονίστρια:

Μαριάννα Κατσογιάννου, γλωσσολόγος, παρατηρήτρια της επιτροπής TE21 «Αρχές Ορολογίας»

Συνομιλητές:

Κατερίνα Τοράκη, χημικός μηχανικός, εκπρόσωπος του ΤΕΕ και συντονίστρια της τεχνικής επιτροπής TE21

Κώστας Βαλεοντής, φυσικός-ηλεκτρονικός, εκπρόσωπος της ΕΛΕΤΟ και εισηγητής στην TE21

Γιάννης Σαριδάκης, χημικός μηχανικός, εκπρόσωπος του ΕΛΟΤ στην TE21

Στέλλα Χατζημαρή, βιβλιοθηκονόμος, εκπρόσωπος της επιτροπής TE22 «Τεκμηρίωση»

**Εμπειρία από την εφαρμογή των αρχών της Ορολογίας στην τεκμηρίωση
Σ. Χατζημαρή (schatz@teiath.gr)**

1. Δραστηριότητες της TE 22

Η Τεχνική Επιτροπή 22 – Τεκμηρίωση είναι επιτροπή του ΕΛΟΤ, τη Γραμματεία της οποίας έχει το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας. Ιδρύθηκε το 1983, με σκοπό την εκπόνηση Ελληνικών Προτύπων και την απόδοση στην ελληνική γλώσσα των προτύπων που εκδίδει η Τεχνική Επιτροπή ISO/TC 46 – Information and Documentation του Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης και, κυρίως, των προτύπων που εκδίδει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης CEN.

Αποτελείται από 8 μέλη και αντιπροσωπεύονται σε αυτήν, εκτός από τον ΕΛΟΤ και το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδας, η Ένωση Βιβλιοθηκονόμων και Επιστημόνων Πληροφόρησης, το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και το Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του ΤΕΙ Αθήνας.

Απευθύνεται στο χώρο των βιβλιοθηκών, των υπηρεσιών πληροφόρησης και των εκδοτικών οίκων και προσπαθεί να συνδέσει την ορολογία και τις κατευθύνσεις, όπως αποτυπώνονται στα πρότυπα, με το έργο των βιβλιοθηκονόμων, των επιστημόνων της πληροφόρησης και των απασχολουμένων γενικότερα στην παραγωγή και διακίνηση τεκμηρίων.

Έχει επεξεργασθεί πρότυπα που αφορούν:

A. την οργάνωση των βιβλιοθηκών

- ✓ Αρχές βιβλιογραφικής ταξινόμησης. ΕΛΟΤ 1411-2004 (ISO 7154-1983).
- ✓ Δείκτες απόδοσης βιβλιοθηκών. ΕΛΟΤ ISO 11620+A1 (ISO 11620-1998).
- ✓ Δελτία καταλόγου βιβλιοθηκών – Διαστάσεις. ΕΛΟΤ 367-1979¹.
- ✓ Διεθνείς στατιστικές βιβλιοθηκών. ΕΛΟΤ EN ISO 2789 (ISO 2789-2003).

B. τις εκδόσεις και συγγραφή

- ✓ Αρίθμηση ενοτήτων σε γραπτά κείμενα. ΕΛΟΤ 1110-1991 (ISO 2145-1978).
- ✓ Βασικές αρχές για την επεξεργασία, τη δομή και την παρουσίαση ευρετηρίων. ΕΛΟΤ 1213-2004 (ISO 999-1996).
- ✓ Διεθνής πρότυπη αρίθμηση βιβλίου (ISBN). ΕΛΟΤ 371-1981 (ISO 2108-1978²).

¹ Δεν υπάρχει αντίστοιχο ISO, είναι σχετικό με το DIN 1504.

- ✓ Κανόνες για τη σύντμηση τίτλων και δημοσιευμάτων. ΕΛΟΤ 1211-2004 (ISO 4-1997).
- ✓ Παρουσίαση διατριβών και ανάλογων τεκμηρίων. ΕΛΟΤ 1389-2004 (ISO 7144-1986).
- ✓ Παρουσίαση επιστημονικών και τεχνικών εκθέσεων. ΕΛΟΤ 1336-1993 (ISO 5966-1982³).
- ✓ Παρουσίαση μεταφράσεων. ΕΛΟΤ 1391-1997 (ISO 2384-1977).
- ✓ Παρουσίαση τίτλων σειρών. ΕΛΟΤ 1410-2004 (ISO 7275-1985).
- ✓ Πίνακας περιεχομένων περιοδικών. ΕΛΟΤ 1212-1994 (ISO 18-1981).
- ✓ Τίτλοι ράχης σε βιβλία και άλλα δημοσιεύματα. ΕΛΟΤ 1388-2004 (ISO 6357-1985).
- ✓ Φύλλα περιλήψεων σε περιοδικές εκδόσεις. ΕΛΟΤ 720-1993 (ISO 5122-1979).
- ✓ Φύλλα τίτλου βιβλίων. ΕΛΟΤ 676-2004 (ISO 1086-1991).

Γ. την οργάνωση των πληροφοριών

- ✓ Διάταξη δεδομένων για την ανταλλαγή πληροφοριών. ΕΛΟΤ 633-2004 (ISO 2709-1996).
- ✓ Εντολές για αμφίδρομη αναζήτηση κειμένων. ΕΛΟΤ 1390 (ISO 8777-1993).
- ✓ Περίγραμμα ISBD(M)–Ελληνική απόδοση και προσαρμογή του ISO/DIS 5962 για τη διεθνή πρότυπη βιβλιογραφική περιγραφή των μονογραφιών (ISO/DIS 5962⁴).
- ✓ Τριγράμματα συντομογραφίες (ετικέτες) ονομασιών πεδίων και υποπεδίων βιβλιογραφικών εγγράφων μονογραφιών. ΕΛΟΤ 1200-1992⁵.

Δ. την τεκμηρίωση

- ✓ Βιβλιογραφικές παραπομπές - Περιεχόμενο, μορφή και δομή. ΕΛΟΤ 560-1994 (ISO 690-1987).
- ✓ Βιβλιογραφικές παραπομπές – Μέρος 2: Ηλεκτρονικά τεκμήρια ή μέρη αυτών. ΕΛΟΤ 560/2-2004 (ISO 690/2-1997).
- ✓ Βιβλιογραφική περιγραφή και παραπομπές – Κανόνες για τη σύντμηση βιβλιογραφικών όρων. ΕΛΟΤ 822-2004 (ISO 832-1994).
- ✓ Θεματική ανάλυση τεκμηρίων : Μέθοδοι εξέτασης τεκμηρίων, προσδιορισμού των θεμάτων τους και επιλογής των όρων ευρετηρίασης. ΕΛΟΤ 1312-1993 (ISO 5963-1985).
- ✓ Κατευθυντήριες οδηγίες για τη συγκρότηση και ανάπτυξη μονόγλωσσων θησαυρών. ΕΛΟΤ 1321-1993 (ISO 2788-1986).
- ✓ Περιλήψεις για τα δημοσιεύματα και την τεκμηρίωση. ΕΛΟΤ 414-1993 (ISO 214-1976).

Ε. θέματα ορολογίας

- ✓ Λεξιλόγιο-Μέρος 1: Βασικές έννοιες ΕΛΟΤ 1381/1 (ISO 5127/1-1983⁶).
- ✓ Λεξιλόγιο-Μέρος 2: Παραδοσιακά τεκμήρια ΕΛΟΤ 1381/2-1997 (ISO 5127/2-1983⁷).

² Αποσύρθηκε το 1993.

³ Αποσύρθηκε.

⁴ Αποσύρθηκε.

⁵ Είναι δουλειά της ΤΕ 22 - δεν υπάρχουν διεθνείς ισοδυναμίες.

⁶ Υπάρχει καινούργιο του ISO 2001.

⁷ Υπάρχει καινούργιο του ISO 2001.

2. Ζητήματα γλώσσας και ορολογίας που προκύπτουν κατά την επεξεργασία των ελληνικών προτύπων τεκμηρίωσης.

Το θέμα της ορολογίας, σε αντίθεση με άλλες επιστημονικές περιοχές, απασχολεί το χώρο της βιβλιοθηκονομίας από δύο πλευρές⁸ :

A. Από την πλευρά των ζητημάτων που ανακύπτουν από την ανάπτυξη της ορολογίας του κλάδου της βιβλιοθηκονομίας.

Στον τομέα της πληροφόρησης, όπως και σε άλλους τομείς που δεν χαρακτηρίζονται από ιδιαίτερο δυναμισμό, υπάρχει πρόβλημα απόδοσης στην ελληνική ξένων όρων, οι οποίοι χρησιμοποιούνται ευρύτατα στο πεδίο παραγωγής. Αξίζει να σημειωθεί πως, κατά την μεταφορά των διεθνών προτύπων στην ελληνική γλώσσα, προκύπτει πολλές φορές η ανάγκη δημιουργίας ορολογίας για να αποδοθούν κάποιες εννοιολογικές μονάδες. Έτσι, για παράδειγμα, μολονότι πολλοί όροι αποδόθηκαν στην ελληνική γλώσσα, οι όροι αυτοί δεν ενσωματώθηκαν στην καθημερινή πρακτική και θεωρητική εργασία (CD-σύμπυκνος δίσκος, online-επιγραμμικός, OPAC-δημόσιος κατάλογος κ.ά.).

Οι προσπάθειες για την εκπόνηση βιβλιοθηκονομικών λεξικών, που θα βοηθούσαν στην καθιέρωση της ορολογίας του κλάδου, ήταν μεμονωμένες και χωρίς σημαντικά αποτελέσματα. Την περίοδο αυτή, η Επιτροπή TE 22 ασχολείται με την απόδοση του προτύπου 5127-2001 (Information and documentation - vocabulary) το οποίο θα συμβάλλει ουσιαστικά προς αυτήν την κατεύθυνση. Στόχος της επιτροπής είναι να δημιουργηθεί ένα ενιαίο σώμα ελληνικής ορολογίας σε θέματα βιβλιοθηκονομίας και πληροφόρησης σε συνεργασία πιθανά και με την επιτροπή ορολογίας.

B. Από την πλευρά της χρήσης της ορολογίας άλλων επιστημονικών κλάδων κατά τις διαδικασίες επεξεργασίας των πληροφοριών και της δημιουργίας και έρευνας διαφορετικών συστημάτων πληροφόρησης.

Μολονότι κάθε επιστημονικός κλάδος είναι υπεύθυνος για την τυποποίηση της ορολογίας του, οι επαγγελματίες της πληροφόρησης οι οποίοι δημιουργούν και χρησιμοποιούν συστήματα πληροφόρησης σε όλα τα γνωστικά αντικείμενα, ενδιαφέρονται πρωτίστως για τη δημιουργία ανοικτών και εν δυνάμει συνεργατικών συστημάτων πληροφόρησης.

Έτσι, οι βιβλιοθήκες για δεκαετίες ασχολήθηκαν τόσο με την οργάνωση των δραστηριοτήτων τους σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα, όσο και με την απόδοση στα ελληνικά ταξινομικών συστημάτων και θεματικών καταλόγων ορολογίας για την υποστήριξη των δραστηριοτήτων οργάνωσης των συλλογών τους.

Αποτέλεσμα αυτών των προσπαθειών αποτελούν δύο εκδόσεις της ΕΕΒ σε θέματα ελληνικής ιστορίας (1986) και λογοτεχνίας (1981), κοινές προσπάθειες με το Ευγενίδειο στον τομέα της αστρονομίας, (με δημοσιοποίηση του καταλόγου), ο κατάλογος των θεματικών επικεφαλίδων της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας, ο αλφαβητικός κατάλογος θεματικών περιγραφών από την Παπαχαραλάμπειο Βιβλιοθήκη της Ναυπάκτου, η ιατρική ορολογία από το ΙΑΤΡΟΤΕΚ για την υποστήριξη της βιβλιογραφικής βάσης Ιπποκράτης στα πλαίσια του προγράμματος Γλαύκα και η πρόσφατη έκδοση της συνοπτικής έκδοσης της Δεκαδικής Ταξινόμησης από το ΕΚΤ (2001). Σημειωτέον πως οι παραπάνω εκδόσεις χρησιμοποιούνται από την πλειοψηφία των βιβλιοθηκών της χώρας.

Η κύρια δυσκολία που αντιμετωπίζουμε κατά την επεξεργασία των προτύπων είναι η έλλειψη οργανωμένης και συστηματικής συνεργασίας με ειδικούς σε επιμέρους κλάδους. Αυτό

⁸ Α. Σκανδάλη, Γ. Σκρέτας και Α. Σολωμού, 1992. Η συμβολή των ελληνικών υπηρεσιών πληροφόρησης στη διαμόρφωση τυποποιημένης ορολογίας. Τυποποίηση ορολογίας: πρακτικά διημέρου ορολογίας. Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 163-172.

φάνηκε έντονα κατά την επεξεργασία του προτύπου 5127-2001 το οποίο είναι γεμάτο με ειδική τεχνική ορολογία π.χ. σε θέματα επεξεργασίας χαρτιού, φωτογραφίας, τυπογραφίας και βιβλιοδεσίας οι οποίοι δεν μπορούν να αποδοθούν με την πρέπουσα σοβαρότητα και ασφάλεια αποκλειστικά και μόνο από βιβλιοθηκονόμους.

3. Η αναγκαιότητα εφαρμογής αρχών Ορολογίας στο έργο της τεκμηρίωσης – πληροφόρησης.

Η έγκαιρη επεξεργασία και διάχυση των προτύπων αποτελεί καταλυτικό παράγοντα για τη δημιουργία συνεργατικών συστημάτων πληροφόρησης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού του γεγονότος αποτελεί η ύπαρξη των προτύπων 561, 1312 και 1321 τα οποία αφορούν τις αρχές ορολογίας, τη θεματική ανάλυση και ευρετηρίαση των πληροφοριών και τη δημιουργία θησαυρών ελληνικής ορολογίας.

A. Τα πρότυπα αυτά αποτελούν τμήμα της εκπαίδευσης των βιβλιοθηκονόμων και επιστημόνων πληροφόρησης και στα τρία εκπαιδευτικά τμήματα της χώρας μας (Ιόνιο Πανεπιστήμιο, ΤΕΙ Αθήνας και ΤΕΙ Θεσσαλονίκης).

B. Επιπλέον, τα πρότυπα αυτά αποτέλεσαν το πλαίσιο και παρείχαν κατευθυντήριες οδηγίες για τη δημιουργία 2 σημαντικών ορολογικών εργαλείων σε εθνικό επίπεδο:

α. Τη δημιουργία του θησαυρού ελληνικών όρων από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης ο οποίος υποστηρίζει τις δημοτικές και δημόσιες βιβλιοθήκες στη χώρα μας. Περιέχει γύρω στους 6.000 όρους και σχεδιάζεται η περαιτέρω ανάπτυξή του ώστε να αποτελέσει χρήσιμο εργαλείο για την οργάνωση των βάσεων δεδομένων τόσο του ΕΚΤ όσο και γενικότερα.

β. Τη δημιουργία δίγλωσσου ελληνικού θησαυρού επιστημονικής ορολογίας ο οποίος τώρα αναπτύσσεται και θα υποστηρίξει τις ανάγκες των ακαδημαϊκών και ειδικών βιβλιοθηκών της Ελλάδας.

Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε να αναφέρουμε πως τα μέλη της επιτροπής θα επιθυμούσαμε μια περισσότερο αποδοτική απασχόληση, με την έννοια ότι πολλές φορές η Επιτροπή απασχολείται με λεπτομερειακά ζητήματα κατά τη μεταφορά των προτύπων τεκμηρίωσης σε βάρος της ουσιαστικότερης συμβολής της σε θέματα οροδοσίας. Αυτό που συμβαίνει στην πράξη είναι πως ασχολούμαστε για μεγάλα χρονικά διαστήματα κυρίως με μεταφραστική δουλειά και δεν υπάρχει αρκετός χρόνος για εκτενέστερη μελέτη και επιστημονική τεκμηρίωση π.χ. δεν έχουμε ασχοληθεί με την απόδοση κυρίαρχων για τον κλάδο μας όρων όπως information science, information scientist, για την απόδοση των οποίων απαιτείται σοβαρή και διεξοδική τεκμηρίωση. Πιστεύουμε πως στο έργο των επιτροπών θα πρέπει να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην επιστημονική επιμέλεια και εμβάθυνση που απαιτείται για την αποσαφήνιση των θεμάτων και εννοιών που ανακύπτουν από τα πρότυπα.

Πιστεύουμε πως θα πρέπει να δούμε το ρόλο των εθνικών επιτροπών και τη συνεργασία μας με τους διεθνείς φορείς, όπως με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης (CEN) από την οποία μεταφέρονται στα ελληνικά τα αντίστοιχα πρότυπα που πλέον βασίζονται στα πρότυπα του ISO. Αυτή τη στιγμή δεν παρακολουθούμε το έργο των φορέων αυτών από κοντά και έτσι, αντί να ασχολούμαστε με ζητήματα ουσίας, εξαντλείται το έργο μας κύρια στο μεταφραστικό κομμάτι της απόδοσης των προτύπων. Θα πρέπει πιθανά να δούμε τη συμμετοχή μας στα δρώμενα της αντίστοιχης με την δική μας Τεχνικής Επιτροπής της CEN (SSF 07 – Documentation). Θεωρούμε ότι ο ΕΛΟΤ θα πρέπει να βοηθήσει τις Επιτροπές στην κατεύθυνση αυτή.